

विद्यार्थीहरूले सकेसम्म आफ्नै शब्दमा उत्तर दिनुपर्ने छ । दायाँ किनारामा दिइएको अङ्कले पूर्णाङ्क जनाउँदछ ।

समय : ३ घण्टा

पूर्णाङ्क : ७५

१. तलको अनुच्छेदमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दहरूको अक्षर संरचना देखाई अक्षर सङ्ख्यासमेत देखाउनुहोस् : ३
जलवायु परिवर्तनका असरहरू देखा पर्न थालेका छन् । क्यान्सर, स्वासप्रश्वास तथा मुटुसम्बन्धी रोगका बिरामी बढेका छन् । नयाँ नयाँ प्रकृतिका रोगका प्रकोपहरू पनि बढ्दो छ ।
२. तलको अनुच्छेदलाई शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नुहोस् : ३
कृषिक्षेत्रमा आधुनिकीकरण भित्र्याउनुपर्छ । युवाहरूलाई स्वेदशमा रोजगारीको अवसर दिनुपर्छ । जल जमिन, जडि बुटी र जनशक्तीको समुचित व्यवस्थापन हुनुपर्छ ।
३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : २
(क) तलको अनुच्छेदबाट एउटा पारिभाषिक शब्द र एउटा अनुकरणात्मक शब्द पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :
सुस्मिता संवाददाताका रूपमा लुरुलुरु संसद भवन छिर्नु । सरकारले सदनमा तीनओटा विधेयक खुसुक्क प्रस्तुत गर्‍यो । उनले फटाफट समाचार तयार पारेर सम्पादकलाई इमेल गरिन् ।
(ख) तलको अनुच्छेदबाट एउटा उखान र एउटा टुक्का पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :
नपत्याउने खोलाले बगाउँछ भने भैं साधारण लेखपढ भएका द्वारिकाले पुष्प व्यवसायबाट राम्रो आमदानी गर्छन् । परम्परागत खेती गर्नेहरूलाई चुलो फुक्न धौ धौ छ । हिजो द्वारिकाको कुरा काट्नेहरू आज लज्जित छन् । अखिर खाने मुखलाई जुँगाले छेक्दैन त्यसै कहाँ भनिएको हो र !
४. तलको अनुच्छेदमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : ३
वैज्ञानिकहरूले ज्ञान विज्ञानका क्षेत्रमा अचेल आशातीत परिवर्तन गरेका छन् । उनीहरूले सूचना र सञ्चारलाई बढी उपयोग गरेका छन् । प्रविधिसँग परिचित नहुने व्यक्ति आधारभूत आवश्यकताको पहुँचबाट टाढिनुपर्ने बाध्यतासमेत सिर्जना गरिएको छ ।
५. तलको अनुच्छेदबाट दुईओटा तत्सम र दुईओटा आगन्तुक शब्द पहिचान गरी लेख्नुहोस् : २
प्राचीन कालमा गुरुकुल शिक्षा पद्धति प्रचलित थियो । त्यसपछि विद्यालय शिक्षा प्रारम्भ भयो ।

क्रमशः

आजको आधुनिक युगमा इन्टरनेट, इमेल र कम्प्युटरका माध्यमबाट शिक्षा आदानप्रदान गर्ने पद्धति रूपान्तरित भएको छ ।

६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ३

- (क) तलको अनुच्छेदबाट तीनओटा उपसर्ग व्युत्पन्न शब्द र तीनओटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी तिनको निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् :
योग साधना सामान्य व्यक्तिका लागि जीवन पद्धति र योगीका लागि साधना पद्धति हो । योगबाट शारीरिक र मानसिक लाभ लिन सकिन्छ । शरीरका भित्री अङ्गका व्यायम योगबाहेक अन्य तरिकाबाट असम्भव हुन्छ । योगले मानिसको विचारलाई विकारमुक्त बनाउँछ । फलस्वरूप मानिस सत्कर्मबाट सदाचारी बन्न सफल हुन्छन् ।
- (ख) तलको अनुच्छेदबाट तीनओटा समस्त शब्द र तीनओटा द्वित्व पहिचान गरी समस्त शब्दको विग्रह र द्वित्व शब्दको निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् :
“जीवन दुःखसुखको सम्मिश्रण हो । हरेक व्यक्तिले आफ्नो क्षमता अनुसार कर्म गरेर जीवनरथ चलाएको हुन्छ । रातारात सपनाको महल प्राप्त हुने कुरा त दन्त्य कथाका ठुलुला ठेलीमा मात्र सम्भव छ ।” आमाको यो भनाइ सुनेर डाँडाघरे काका छक्क पर्नुभयो ।

७. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

- (क) ‘ले’, ‘लाई’, ‘द्वारा’, ‘देखि’, ‘बाट’, ‘का’, ‘नी’ र ‘मा’ विभक्ति लागेका विभिन्न कारकको प्रयोग गरी चारवाक्यमा आफूले घुमेको ठाउँको वर्णन गर्नुहोस् ।
- (ख) तलका वाक्यलाई एकवचन भए बहुवचन र बहुवचन भए एकवचनमा परिवर्तन गर्नुहोस् :
हामी तिम्रो घरमा गयौं । घरमा तिम्रा दिदीहरू थिए । तिमी पनि उसको घरमा गयौ । उसको घरमा चाहिँ भाइ मात्र देखियो ।

८. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

- (क) इच्छार्थ क्रियापदको प्रयोग गरी आफ्नो गाउँ वा टोलको चार वाक्यमा वर्णन गर्नुहोस् ।
- (ख) तलका वाक्य करण भए अकरण र अकरण भए करणमा परिवर्तन गरी पुनर्लेखन गर्नेहोस् :
साथीहरू मुस्ताङ घुम्न गएछन् । सबै जनाले हिमाली यात्राको अनुभव लिन पाएछन् । मचाहिँ यात्रामा सहभागी हुन पाइँन । फेरि पनि यस्तो सुखद अवसर नआउला ।

९. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

- (क) तलका वाक्यहरूलाई एउटै वाक्यमा संश्लेषण गर्नुहोस् :
नेपाल प्राकृतिक दृष्टिले सुन्दर राष्ट्र हो । उत्तरी भागमा अग्ला हिमशृङ्खला छन् । मध्य भागमा हरियाली पहाड छन् । दक्षिणी भागमा समथर तराई छ ।
- (ख) तल दिइएका प्रत्यक्ष कथनलाई अप्रत्यक्ष कथनमा परिवर्तन गर्नुहोस् :
गुरु भन्नुहुन्छ, “उद्देश्यविनाको जीवन सार्थक हुँदैन ।” बुबा उपदेश दिनुहुन्छ, “उद्देश्य नै सफल जीवनको द्योतक हो ।” आमा पनि कोमल स्वरमा भन्नुहुन्छ, “महान् व्यक्ति बन्न महान्

क्रमशः

उद्देश्य चाहिन्छ ।” देवकोटाले भनेका रहेछन्, “उद्देश्य के लिनु उडी छुनु चन्द्र एक ।”

१०. तलका अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् : ५
- हकिड एक प्रेरक वक्ता पनि थिए । आफ्नो हिवलचेयरमा जडित कम्प्युटरको सहयोगले समय समयमा उनले दिएका प्रेरणादायी वक्तव्य अत्यन्तै जीवनपयोगी छन् । उनले बालबालिकालाई आफूभन्दा तलको पैतालालाई नभई सधैं तारालाई हेर्न, बिनाकाम जिन्दगी खाली हुने भएकाले सधैं कर्मशील बन्न र कसैले प्रेम गरेमा त्यसलाई स्वीकार गर्न सुझाव दिएका छन् । उनले बिनागल्ली संसारमा कोही पनि मानिस अघि बढ्न नसक्ने भएकाले गल्लीलाई प्रगतिको पथप्रदर्शकका रूपमा लिनुपर्ने बताएका छन् । यस्तै उनले शारीरिक रूपमा अशक्त व्यक्तिलाई काम गर्ने क्षमतामा अपाङ्गता हुनु मात्रै नराम्रो हो, शरीरमा होइन भन्दै शारीरिक अशक्ततालाई कहिल्यै पनि दुर्भाग्य सम्झन नहुने सुझाव दिएका छन् । ज्ञानशक्तिले नयाँ तथ्य पत्ता लगाउन, क्रियाशक्तिले उद्देश्यलाई कार्यान्वयन गर्न र इच्छाशक्तिले सधैं काम गर्न प्रेरित गर्छ भन्ने मान्यता राख्ने उनी इच्छाशक्ति, ज्ञानशक्ति र क्रियाशक्तिका त्रिवेणी थिए । यिनै शक्तिका आधारमा शारीरिक अशक्ततामाथि उनले विजय प्राप्त गरेका थिए ।

प्रश्नहरू :

- (क) हकिडले के को सहयोगले प्रेरणादायी वक्तव्य दिएका थिए ?
- (ख) कस्तो जिन्दगी खाली हुन्छ ?
- (ग) गल्लीलाई किन प्रगतिको पथप्रदर्शकका रूपमा लिनुपर्छ ?
- (घ) नयाँ तथ्य पत्ता लगाउन कुन शक्ति अपरिहार्य हुन्छ ?
- (ङ) हकिडले कसरी शारीरिक अशक्ततामाथि विजय प्राप्त गरेका थिए ?
११. तलको दिएको अनुच्छेद पढी मुख्य मुख्य चारओटा बुँदा टिपोट गर्नुहोस् र एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् : २+३
- वर्तमान समयमा मानिसका महत्त्वकाङ्क्षा बढेका छन् । मानिसका प्रतिस्पर्धा पनि फेरिएका छन् । मानिसको जीवनशैलीमा उतारचढाव आएको छ, जसका कारण मानिसहरू शारीरिक र मानसिक समस्याबाट आक्रान्त छन् । यस्ता समस्याबाट छुटकारा पाउन नियमित रूपमा योग साधना गर्नु अपरिहार्य हुन्छ । नियमित योग साधनाले शारीरिक तथा मानसिक दुवै स्वास्थ्यलाई सन्तुलित बनाउन सकारात्मक भूमिका खेल्छ । योगाभ्यास बालकदेखि वृद्धसम्म सबै उमेर समूहका व्यक्तिले गर्न सक्छन् । हाल विश्वभरि नै योगाभ्यासको लहर चलेको छ । योगका प्रभावका सम्बन्धमा खोज अनुसन्धान हुनु सुखद कुरा हो । योगसम्बन्धी खोज अनुसन्धानको नतिजाअनुसार नियमित योगाभ्यासले व्यक्तिको स्वास्थ्यमा सकारात्मक प्रभाव देखियो । योग साधकहरूमा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता वृद्धि भएको पाइयो ।
१२. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४
- (क) प्लास्टिकजन्य वस्तु जथाभावी फालिएका कारण पर्यावरणीय चुनौती बढेको सन्दर्भ उल्लेख गर्दै एउटा विज्ञप्ति तयार पार्नुहोस् ।

- (ख) ‘सामाजिक सञ्जाल : चुनौती र अवसर’ शीर्षकमा वक्तृत्वकला प्रतियोगिता सञ्चालनका लागि तपाईं आबद्ध क्लबको कार्य समितिको बैठकको निर्णय तयार पार्नुहोस् ।
१३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ५
- (क) तपाईं अध्ययनरत विद्यालयले आयोजना गरेको खेलकुद सप्ताहमा केन्द्रित रही १५० शब्दसम्मको प्रतिवेदन लेख्नुहोस् ।
- (ख) ‘दिगो विकासका लागि लैङ्गिक समानता’ शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नुहोस् ।
१४. कुनै एकको व्याख्या गर्नुहोस् : ४
- (क) हेराँला, त्यो हुरी भएर आउने छ
तिमी पात भएर पछ्याउने छौ ।
- (ख) आफू मात्र धनी बन्ने काम कुनै ठुलो कुरा होइन, कुनै पुरुषार्थ होइन र त्यो उद्यम पनि होइन ।
१५. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४
- (क) तल दिइएको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :
- उकालीको चिसो पानी अँजुलीले खाउँला
देउरालीको बिसौनीमा सुसेलीले गाउँला
वनभित्र ढुङ्गामाथि गाउलिन् गोठालिनी
गाईलाई बोलाउलिन् लाला, ओदी, निनी !

प्रश्नहरू :

- (अ) माथिको कवितांशमा कस्तो परिवेश चित्रण गरिएको छ ?
- (आ) माथिको कवितांशको मुख्य आशय लेख्नुहोस् ।
- (ख) तलको काथांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :
- पेशलले कम्प्युटर चलाएर चेकजाँच गर्‍यो । भाइरसले ग्रस्त भएको रहेछ । पेशलले आफैले बनाएको एन्टिभाइरस गोर्खेको सिडी निकालेर इन्स्टल गर्‍यो । इन्स्टल हुन पाँच मिनेट लाग्यो । त्यसपछि स्क्यान सुरु गर्‍यो । एउटा डाइलग बक्स खुल्यो । टाउकामा सिङ भएको आडमा रुखका बोक्रा लगाएको दाहा कटकटाइरहेको, महाविकराल अनुहारको मान्छे आयो । उसले काँधमा एउटा भोला पनि बोकेको थियो । त्यो देखेर सतपालले पेशलतिर हेर्‍यो, फेरि कम्प्युटरतिर । आफूले कहिले नदेखेको अनौठो देह र विचित्र भावभङ्गी भएको विलक्षण मान्छे कम्प्युटरमा क्रीडामग्न भएको देखेपछि त सतपाल खित्का छोडेर हाँस पो लाग्यो । हाँसो रोकितेबित्तिकै उसले “सोनम” भनेर डाको लगायो । उत्तिखेरै एउटा महिला निस्कन् ।

प्रश्नहरू :

(५)

००२१'A'

(अ) पेशलको चरित्र चित्रण गर्नुहोस् ।

(आ) कम्प्युटरमा डाइलग बक्स खुलेपछि देखिएका दृश्यहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।

१६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

४

(क) 'मातृत्व' कथाको सन्देश लेख्नुहोस् ।

(ख) 'नारी प्रेम र सङ्घर्षकी प्रतिमूर्ति हुन्' यस भनाइप्रति आफ्ना तर्कहरू लेख्नुहोस् ।

१७. कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :

८

(क) 'एक चिहान' उपन्यासमा नेपाली समाजको कस्तो अवस्थाको चित्रण गरिएको छ ? समीक्षात्मक उत्तर लेख्नुहोस् ।

(ख) शिक्षाको विकासले समाज रूपान्तरणमा कस्तो भूमिका खेल्छ ? 'नेपाली पहिचान' संवादका आधारमा चर्चा गर्नुहोस् ।

१८. कुनै एक शीर्षकमा कम्तीमा २५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नुहोस् :

८

(क) समुन्नत राष्ट्र निर्माणमा युवाको भूमिका

(ख) मेरो भविष्यको योजना

(ग) आजको विश्व : प्रविधिको विश्व